

HET KERSTBOEK

KERSTMIS: DE GEBOORTE VAN CHRISTUS EN KERSTTRADITIES	4
ETEN MET KERST	6
DE ONTWIKKELING VAN DE KERSTMAN	8
KERSTMIS — DE WERKEN	10
REGISTER	232
OVERIGE LITERATUUR	238

MARCELLO JORI

•
Le Palle Presepe, 2015
 Handbeschilderd geblazen glas,
 hoogte 6 cm
 Voor Alessi

Deze speelse en grappige kerstballen werden door de Italiaanse ontwerper Marcello Jori (1951-) gecreëerd in opdracht van het innovatieve Italiaanse ontwerp bureau Alessi voor het project *Palle Presepe* (kerstballen). Uitgaande van twee belangrijke kersttradities, de kerststal en kerstboomversieringen, ontwierp Jori tien kerstballen die elk een ander personage uit de traditionele kerststal voorstellen, de dieren inbegrepen. Elke glazen bal is mondgeblazen en handbeschilderd. De Maria-kerstbal is blauw, Josef is makkelijk te herkennen aan zijn bruine haar en baard en de Drie Koningen hebben elk hun eigen specifieke uiterlijk. Voor Jori betekenden de kerstballen de verwezenlijking van een kinderdroom: terwijl zijn familie elk jaar een kerstboom optuigde, wilde hij het liefst een kerststal in huis, compleet met bijbehorende figuurtjes. Hij kreeg het idee voor de kerstballen in

een droom. Hij droomde hoe een engel ballen in de kerstboom hing die 'konden praten, zingen en bidden'. De Christus-kerstbal moest de helderste van allemaal zijn, dus ontwierp Jori hem als de zon, wat ook verwijst naar de vele afbeeldingen van het kindje Jezus dat licht uitstraalt (zie blz. 81, 209). Deze combinatie van fantasie en ironie past bij de ontwerpprincipes van Alessi. Het bedrijf werd in 1921 opgericht in Omegna in Noord-Italië en heeft naam gemaakt door ontwerpers alledaagse voorwerpen opnieuw te laten interpreteren en vorm te geven.

SANDRO BOTTICELLI

•
De mystieke geboorte, 1500
 Olieverf op doek, 108,6 x 74,9 cm
 National Gallery, Londen

Hoewel dit renaissanceschilderij alle elementen van een traditionele kerststal bevat – het kindje Jezus met Maria en Jozef, de staldieren, de bezoekende herders en de drie Wijzen (zie blz. 10) – is *De mystieke geboorte* van de Florentijnse kunstenaar Sandro Botticelli (ca. 1445-1510) niet zo eenduidig als het lijkt. In de ene lezing is het een conventionele viering van de aanbidding van Christus; in een andere anticipeert het op de Apocalyps. De gebroken Latijnse en Griekse zinnen boven het schilderij verwijzen naar de recente invasie van Italië door Frankrijk en naar de burgeroorlog die in Florence werd ontketend door de fanatieke prediker Savonarola, wiens felle kritiek op de wereldlijke ijdelheid Botticelli ertoe hadden aangezet om veel van zijn eigen schilderijen te vernietigen. Voor Botticelli herinnerden deze gebeurtenissen aan de chaos die in het boek *Openbaringen* werd voorspeld als voorbode

op de terugkeer van Christus. Centraal in *De mystieke geboorte* staan een uitvergrote maagd Maria en het kindje Jezus, waarmee hun belang wordt onderstreept, terwijl engelen met olijftakken rond de gouden hemelkoe-pel cirkelen, en op aarde engelen en mensen elkaar omhelzen. Demonen maken zich snel uit de voeten, want de duivel wordt begraven. Botticelli koos ervoor om niet op hout maar op doek te schilderen, wat ongebruikelijk was voor die tijd. Dit is bovendien het enige van zijn schilderijen dat hij signeerde; misschien schilderde hij het voor eigen gebruik. Na Botticelli's dood verdween het schilderij, totdat het driehonderd jaar later in Engeland opdook en de 'mystieke' elementen voor het eerst door critici werden opgemerkt.

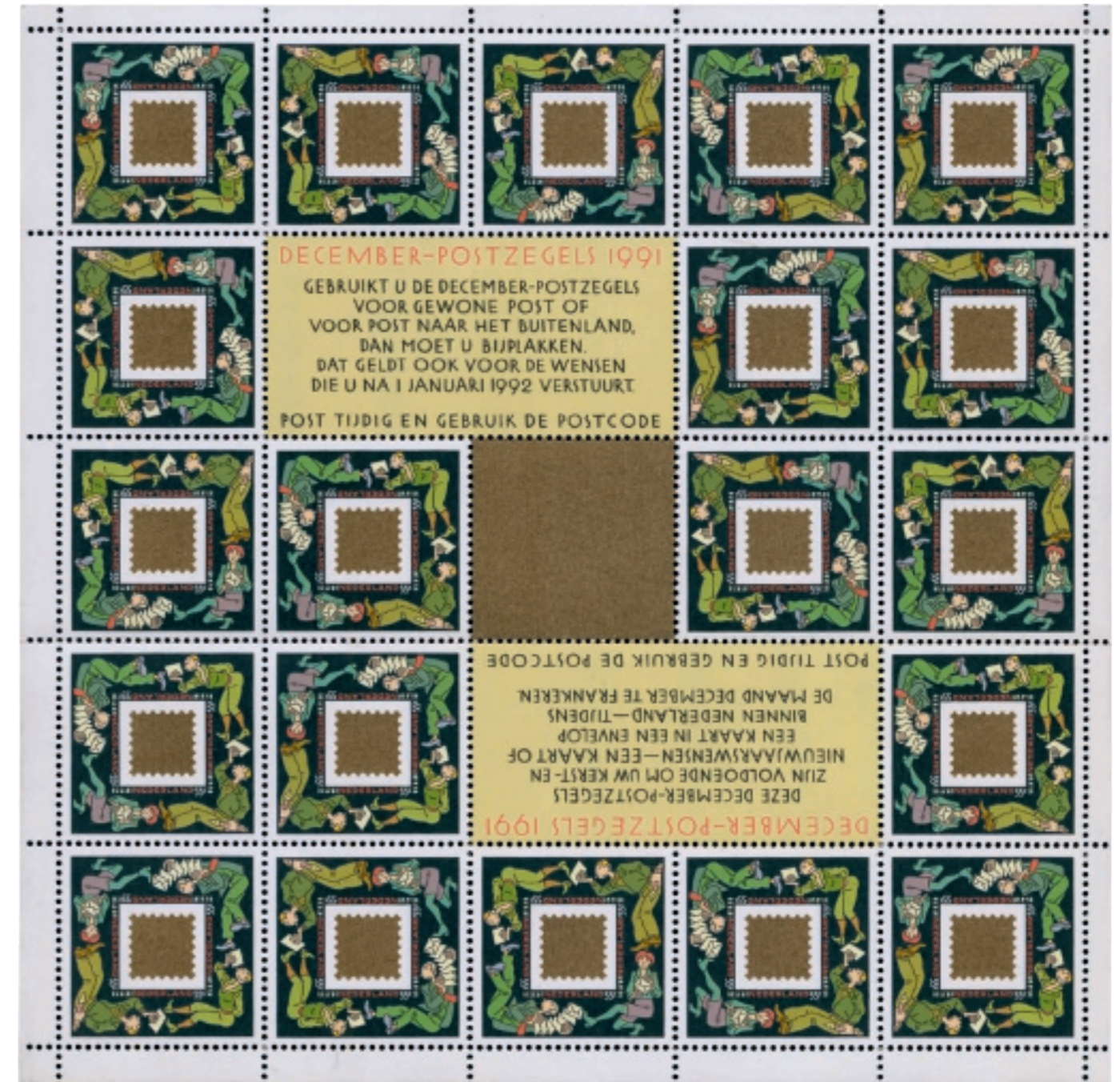

PETER BLAKE

'Do They Know it's Christmas?', 1984
Collage op papier, variabele afmetingen

Blijde kinderen spelen met hun net uitgekakte cadeautjes terwijl hun ouders toekijken met taart en wijn. Er zijn huisdieren, een vader warmt zich bij het vuur en de Kerstman aanschouwt de festiviteiten door het raam. Deze nostalgische scène van kerstovervloed wordt verstoord door een schokkend beeld: een plaatje van twee hongerende Ethiopische kinderen in zwart-wit. De Britse kunstenaar Peter Blake (1932-) ontwierp deze collage voor de hoes van Band Aids single 'Do They Know it's Christmas?' uit 1984, een benefietnummer geschreven door Bob Geldof en Midge Ure dat acht miljoen pond opbracht voor hulpacties tijdens de hongersnood in Ethiopië in 1983-1985. Zoals de schokkende BBC-nieuwsberichten over het leed aldaar Geldof tot actie hadden aanzet, probeerde Blake een aangrijpend beeld te creëren dat, net als de tekst van het lied, de decadentie

van Kerstmis in het Westen tegenover de wanhopige situatie van mensen in nood plaatste. Het nummer, dat in één dag werd opgenomen door prominente rock- en popartiesten, voornamelijk uit Groot-Brittannië en Ierland, maande luisteraars om 'de wereld te voeden en ze te laten merken dat het kerst is'. Het werd de snelst verkopende single in de geschiedenis van de Britse hitlijsten en steeg naar de felbegeerde eerste plaats, waar hij vijf weken lang bleef staan. Blake was een logische keuze om het ontwerp te maken, omdat hij ook de hoes voor Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band (1967) van The Beatles had ontworpen. De collage werd later in beperkte oplage uitgebracht, gesigneerd door Geldof en de kunstenaar, om nog meer geld voor het goede doel in te zamelen.

PTT POST EN JOOST SWARTE

Decemberzegels 1991
Vel van 20 zegels: 16 x 16 cm; zegelformaat:
3 x 3 cm; beeldformaat: 2,7 x 2,7 cm

Joost Swarte (Heemstede, 24 december 1947) is een Nederlandse striptekenaar en ontwerper, met eigen figuren en series als Katoen en Pinpal en Anton Makassar. Swarte baseerde zijn tekenstijl op de door hemzelf gemunte term 'de klare lijn' van Hergé – de tekenaar van onder meer *De avonturen van Kuifje* – en ontwikkelde aan de hand hiervan een eigen herkenbaar handschrift. Het meest bekend is Swarte van zijn talloze tekeningen, posters, Ansichtkaarten, lp- en cd-hoesjes, zijn ontwerpen voor omslagen van bladen (van *Vrij Nederland* tot *The New Yorker*) en postzegels. Zo vroeg de PTT Post hem in 1991 om de decemberzegels voor dat jaar te ontwerpen. De relatief goedkope decemberzegels of kerstzegels werden in 1987 voor het eerst uitgegeven door PTT Post (later PostNL) en zijn sindsdien een groot succes. Elk jaar vraagt het Nederlandse postbedrijf een andere kunstenaar

de zegel te ontwerpen. Swarte koos in 1991 voor een cirkelvormig stripverhaal rondom een gouden sluitzegel: er gaat een wenskaart via twee tussenpersonen (iemand die de wenskaarten doorgeeft en iemand die ze bundelt) van afzender naar geadresseerde. Deze decemberzegels hebben geen boven- en onderkant, waardoor de zegels in verschillende standen kunnen worden opgeplakt. Om dit aan te geven zijn ze in het velletje iedere keer een slag gedraaid.